

Beinagrindur

Handbók um ritun

Frásögn

Fræðitexti

Leiðbeiningar

Útskýringar

Sannfæring

Rökræður

Sue Palmer

Pýðendur: Hrefna Birna Björnsdóttir og Sigríður Nanna Heimisdóttir

Beinagrindur – Handbók um ritun

ISBN 978-9979-0-1495-9

© 2006 Sue Palmer. Titill á frummáli: The complete skeleton book for non-fiction text types

© 2011 Mynd á forsíðu og baksíðu: Arnar Þór Kristjánsson

© 2011 Íslensk þýðing: Hrefna Birna Björnsdóttir

og Sigríður Nanna Heimisdóttir

Ritstjóri: Sigríður Wöhler

Yfirllestur: Þórdís Guðjónsdóttir

Umbrot: Ásta María Sigmarisdóttir, Námsgagnastofnun

Prentun:

1. útgáfa 2011

Námsgagnastofnun

Kópavogi

Beinagrindur

Handbók um ritun

Sue Palmer

Hrefna Birna Björnsdóttir og
Sigríður Nanna Heimisdóttir þýddu

Námsgagnastofnun

Kæri nemandi

Það getur verið mjög skemmtilegt að skrifa en það getur líka verið snúið. Þú kannast örugglega við að textar geta verið mjög mismunandi. Þú veist til dæmis að í uppskrifta-bókum eða dagbókum er ólíkur texti því umfjöllunarefni og form textans eru ólík.

Í þessari bók er að finna leiðbeiningar sem hægt er að nota við ritun mismunandi textategunda. Við köllum þær beinagrindur. Beinagrindur í textavinnu eru ritunarráttur sem geta hjálpað þér að skipuleggja ritun. Þú þarft svo að byggja utan um beinagrindurnar eða ramma með textanum þínum. Beinagrindurnar koma einnig að góðum notum við lestur og geta hjálpað þér við að efla og auka lesskilning.

Bókinni er skipt í sex kafla og fjallar hver kafli um eina textategund. Textategundirnar eru frásögn, fræðitexti, leiðbeiningar, útskýringar, sannfæring og rökræður. Kaflarnir eru allir byggðir upp á sama hátt og því auðvelt að nota bókina.

Beinagrindurnar má nota á eftirfarandi hátt:

- Til þess að skipuleggja ritunarferlið.
- Sem gátlista þegar verk er yfirfarið og leiðrétt.
- Við lestur ólíkra textategunda.
- Til að rifja upp og muna aðalatriði í texta.

Með kveðju

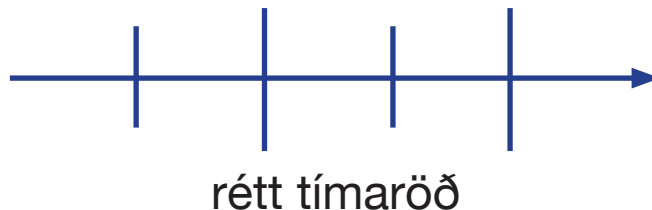
Hrefna Birna og Sigríður Nanna

Frásögn

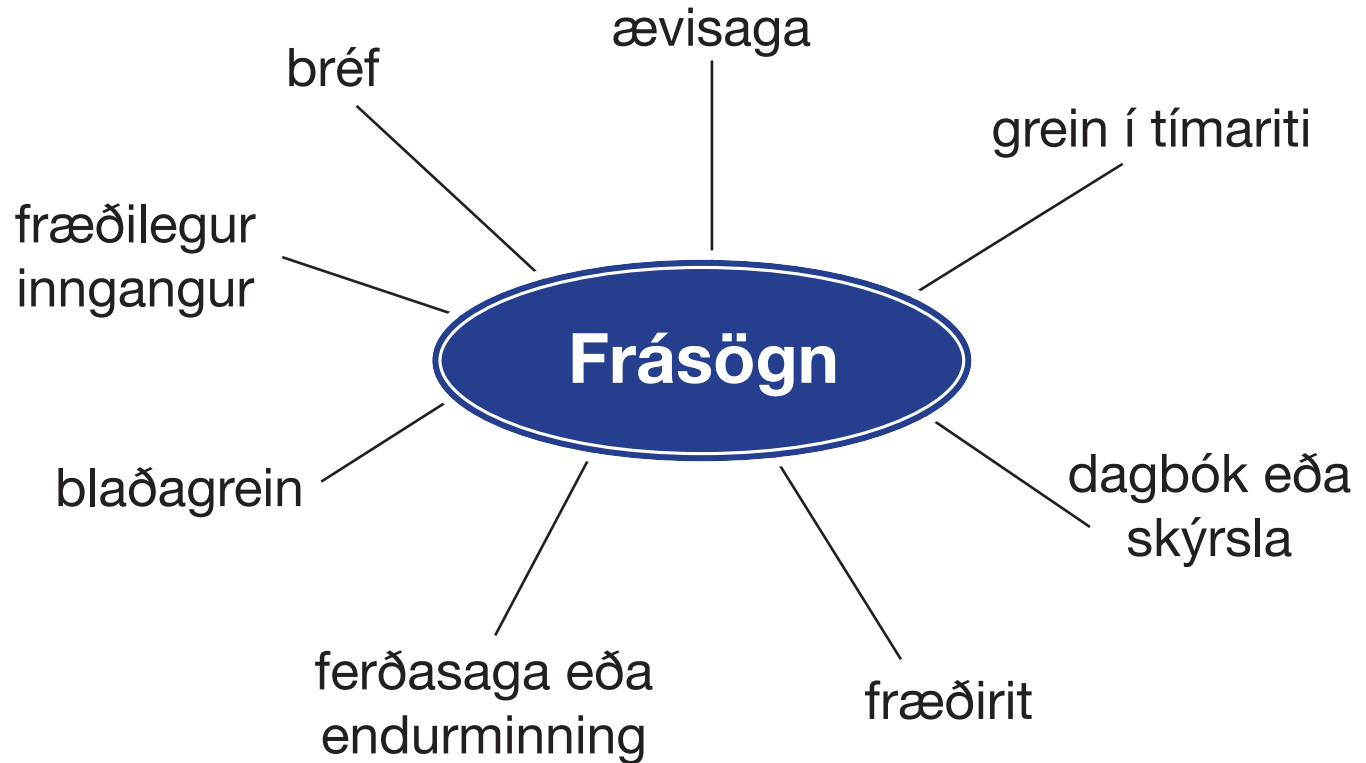
Frásagnartexti	1
Dæmi um frásögn	2
Ritun frásagnar – markmið	3
Ritun frásagnar – lesandinn	4
Að skipuleggja frásögn	5
Hvað einkennir frásagnartexta?	6
Að gera frásögnina lifandi	7
Frásögn í 1. og 3. persónu	8
Fleiri dæmi um beinagrindur	9

Frásagnartexti

endursegir atburði
og er í tímaröð

Dæmi um frásögn

Ritun frásagnar

Markmiðið er

- Að endursegja atburði í tímaröð
- Að vekja áhuga og upplýsa lesandann

Markmiðin geta breyst eftir því hvert verkefnið er. (sjá bls. 2)

Það þarf ...

- titil sem vekur áhuga
- upphaf – hver, hvað, hvenær, hvar (og hvers vegna ætti ég að lesa þetta?)
- atburði í ákveðinni tímaröð, efnisgreinar undirstrika tímaröð
- efnisgrein sem byrjar á kjarnasetningu
- niðurstöðu eða lokaorð

Kjarnasetning dregur saman aðalatriði efnisgreinarinnar.

Ritun frásagnar

Lesandinn

- Hafðu í huga hver lesandinn er
- Hvað veistu um lesandann t.d. aldur, áhugamál, fyrri þekkingu?

Notaðu það sem þú veist um lesandann til að ákveða

- hve mikil þörf er á viðbótarupplýsingum
- hve formlegur textinn þarf að vera

Hvar á textinn þinn heima á þessum línunum?

Hlutlausir textar eru stundum skrifaðir á óformlegan hátt og hlutdrægir textar geta verið formlegir.

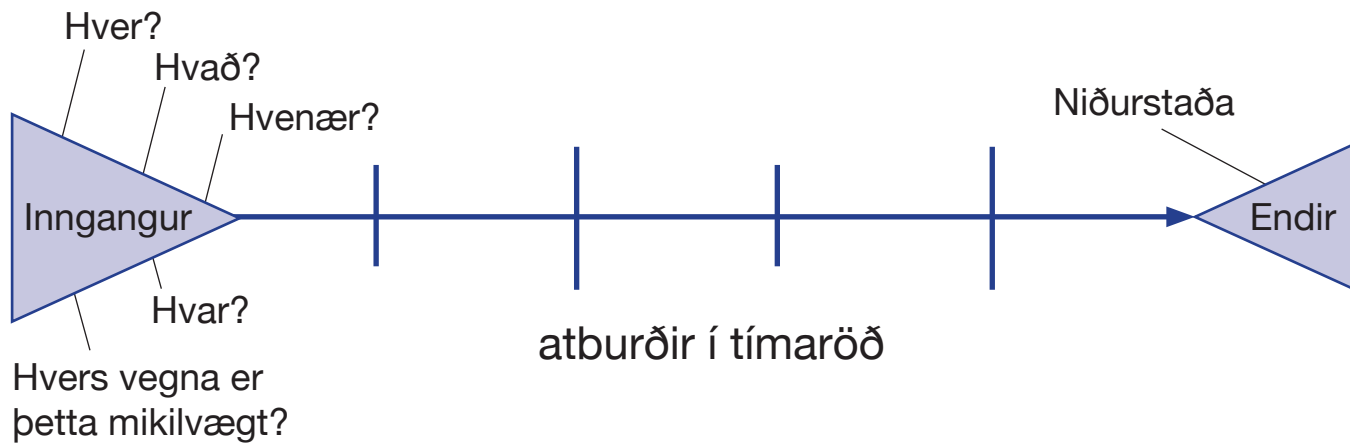
óformlegur
hlutdrægur

formlegur
hlutlaus

Að skipuleggja frásögn

Þegar þú hefur gert beinagrind í tímaröð,
skalt þú skipta henni niður í efnisgreinar.

(sjá einnig bls. 9)

Hvað einkennir frásagnartexta?

- Þátíð
(nema þegar vísað er til atburða sem eru enn að gerast)
- Atburðir, fólk, staðir og örnefni
- **Samtengingar** eða önnur orð til að sýna eða setja fram rétta tímaröð
- Notaðu **1. persónu** ef frásögnin er hlutdræg **3. persónu** ef frásögnin er hlutlaus
- Notaðu **tilvitnanir** og /eða **óbeina ræðu** þegar það á við

Nokkrum vikum
seinna, _____

Þegar _____

Að lokum, _____

Snemma á
8. áratugnum, _____

Nokkrar vikur liðu.

Að gera frásögnina lifandi

kjarngóðar sagnir

nákvæm nafnorð

langar og stuttar

einfaldar og flóknar

**Veldu bestu
orðin**

lýsingarorð og atviks-
orð sem skipta máli

samtengingar

**Hafðu setningar
fjölbreyttar**

spurningar
(sem virkja lesandann)

upphrópanir

Notaðu **tilvitnanir**
og **óbeina ræðu**

Hugsaðu um lesandann

- hvað grípur athyglina?
- hvað vekur áhuga?
- talaðu til lesandans

Frásögn í 1. persónu

t.d. bréf, dagbók, frásögn úr ferðalagi
(Ég vaknaði í morgun)

Byggir á:

- tilfinningum
- eigin skoðunum og almennum staðreyndum
- hlutdrægum og óformlegum frásögnum

Eintala

ég
mig
mér
mín

Fleirtala

við
okkur
okkur
okkar

Frásögn í 3. persónu

t.d. blaðagrein, fræðibækur, ævisögur
(Hann fæddist á Hrafнесеiri)

Byggir á:

- staðreyndum og vísun í heimildir
t.d. tilvitnanir og tölfræði
- nöfnum, dagsetningum og öðrum upplýsingum um bakgrunn
- hlutlausri frásögn

Eintala

hann, hún, það
hann, hana, það
honum, henni, því
hans, hennar, þess

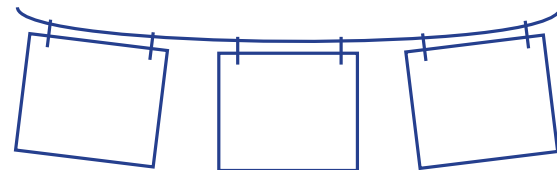
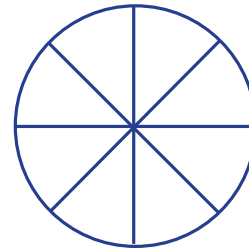
Fleirtala

þeir, þær, þau
þá, þær, þau
þeim, þeim, þeim
þeirra, þeirra, þeirra

Fleiri dæmi um beinagrindur

- flæðirit
- myndasaga
- dagatal
- skífurit
- skrifa atburði á gula miða og raða í röð
- skrifa atburði á spjöld og hengja á snúru

Mán	
Þri	
Mið	

Fræðitexti

Fræðitexti

Dæmi um fræðitexta

Ritun fræðitexta – markmið

Ritun fræðitexta – lesandinn

Að skipuleggja fræðitexta 1

Að skipuleggja fræðitexta 2

Hvað einkennir fræðitexta?

Alhæfingar og orðaforði

Fleiri dæmi um beinagrindur

1

2

3

4

5

6

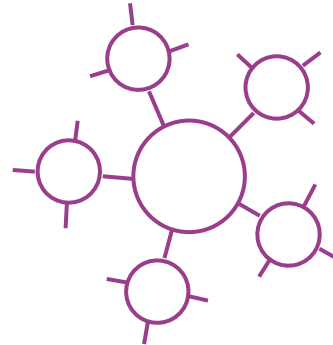
7

8

9

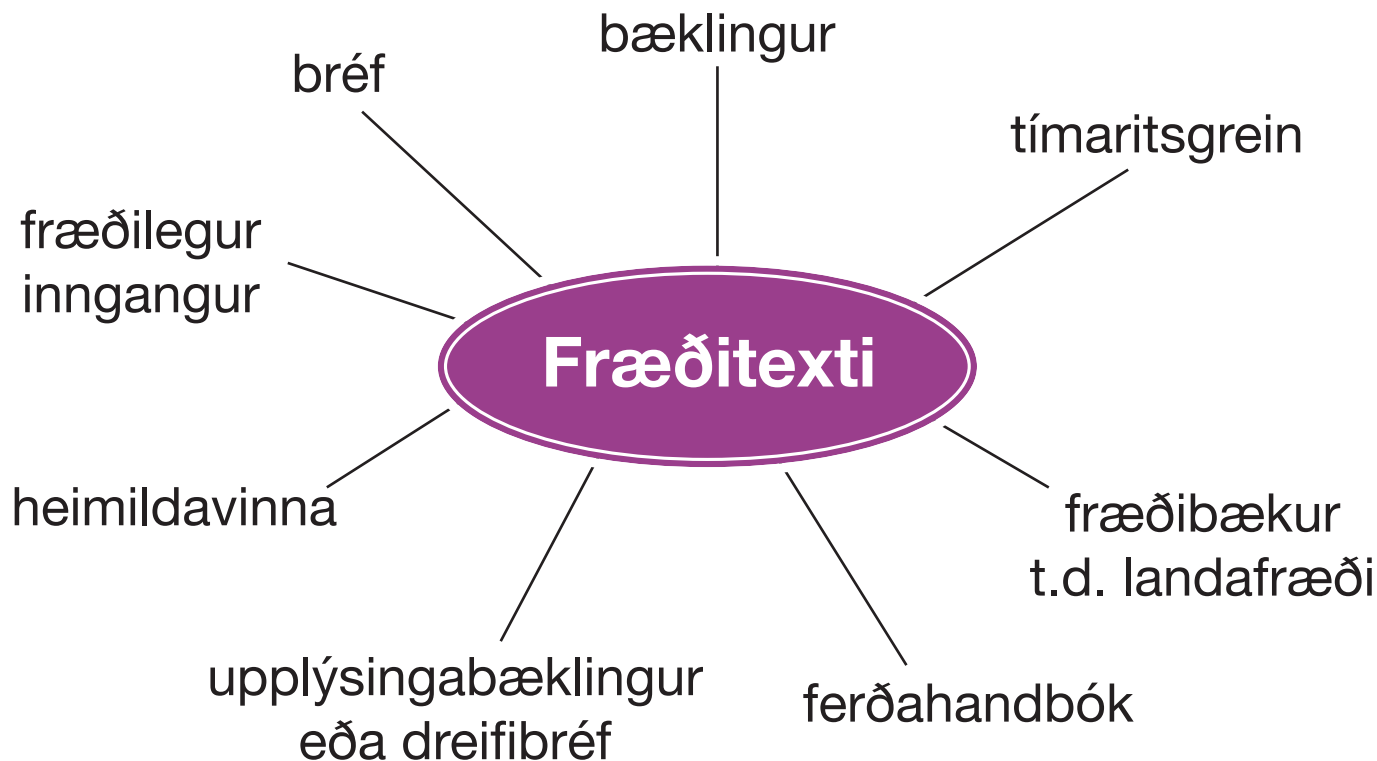
Fræðitexti

lýsir einkennum hluta, dýra,
staða eða fólks

Upplýsingarnar eru settar fram í
efnisflokkum en ekki tímaröð.

Dæmi um fræðitexta

Ritun fræðitexta

Markmiðið er

- Að setja fram staðreyndir
- Að skipuleggja upplýsingar og staðreyndir svo þær verði aðgengilegar og skiljanlegar
- Að vekja áhuga lesandans

Textategund getur haft áhrif á markmiðið (sjá bls. 2)

Það þarf ...

- titil sem vekur áhuga
- málsgrein í upphafi textans sem kynnir efnið
- texta sem er skýrt uppbyggður með málsgreinum og efnisgreinum
- fyrirsagnir og kaflaskiptingar til að byggja upp textann
- efnisgrein sem byrjar á kjarnasetningu
- myndir og myndrit á viðeigandi stöðum
- samantekt í lokin (vönduð lokasetning)

Kjarnasetning dregur saman aðalatriði efnisgreinarinnar.

Ritun fræðitexta

Lesandinn

- Hafðu í huga hver lesandinn er
- Hvað veistu mikið um lesandann t.d. aldur, áhugamál, fyrri þekkingu?

Notaðu það sem þú veist um lesandann til að ákveða

- hve mikil þörf er á viðbótarupplýsingum
- hve formlegur textinn þarf að vera

Hvar á textinn þinn heima á þessum línum?

Hlutlausir textar eru stundum skrifaðir á óformlegan hátt og hlutdrægir textar geta verið formlegir.

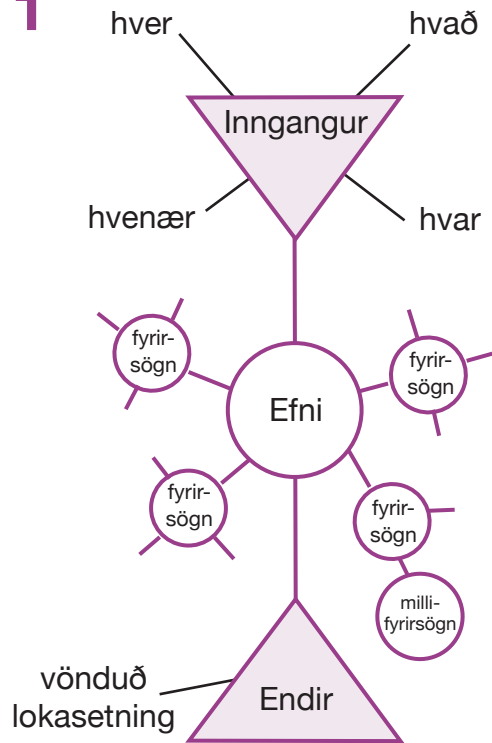
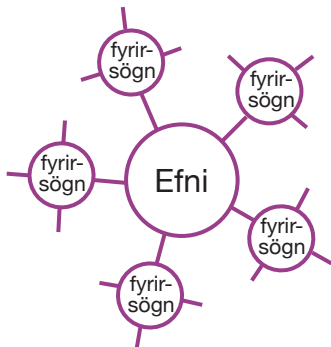
óformlegur
hlutdrægur

formlegur
hlutlaus

Að skipuleggja fræðitexta 1

- Láttu hugann reika. Hvað veistu?
- Skrifaðu niður aðalatriði og settu það sem þú veist við hverja fyrir sögn
- Gerðu hugarkort
  - Skrifaðu viðfangsefnið í hringinn í miðjunni
  - Skrifaðu fyrir sögnir í hringina í kring
  - Settu allt annað sem þú veist út frá viðeigandi fyrir sögn

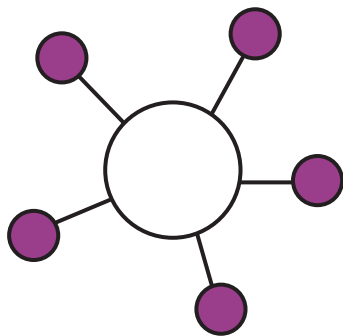

Hver fyrir sögn í hugarkorti er ein efnisgrein eða kafli í rituninni

Að skipuleggja fræðitexta 2

Ef fræðitextinn fjallar um fleiri en eitt viðfangsefni gæti hjálpað að búa til töflu.

1. Gerðu hugarkort til að skrá **fyrirsagnir**.

2. Settu fyrirsagnirnar lárétt í töfluna.

Fyrirsagnir ----->

	●	●	●
1			
2			
3			
o.s.frv.			

Settu það sem þú ætlar að bera saman á lóðréttan ásin.

3. Settu **allt sem þú veist** í reitina undir viðeigandi fyrirsagnir.

Þegar þú hefur gert töfluna getur þú skrifað efnisgrein eða kafla

- um hverja fyrirsögn
- um hvert efni

Hvað einkennir fræðitexta?

- Sagnir eru í **nútið**
(nema þegar um sögulega texta er að ræða)
- Staðreyndir, **hlutlaus** stíll
- Lýsingar eru skýrar og byggðar á **staðreyndum**
- **Dæmi** gefin þegar það á við
- **Alhæfingar** (sjá bls. 8)
- **Faglegur orðaforði**
- Uppbygging og frágangur er skýr
t.d. með því að nota **kaflaheiti**

- 3. persóna
- Þolmynd notuð einstaka sinnum
(t.d. Hjólið var sett í geymsluna)
- Upplýsingar byggðar á staðreyndum en ekki skoðunum

t.d. svo sem
sem dæmi má nefna einnig
eins og

Alhæfingar

Flestir fræðitextar eru byggðir á alhæfingum

- notuð er **fleirtala** t.d.: *Sniglar* eru með kuðung sem verndar þá.
- notuð er **eintala með alhæfingu** t.d.: *Kuðungurinn* verndar snigilinn.

Það er ekki alltaf hægt alhæfa í fræðitexta t.d. eru til sniglar án kuðungs. Notaðu þá orð eins og

yfirleitt   tilhneiging til
kannski   stundum
almennt séð   oftast

Sérhæfður orðaforði

Flestir fræðitextar innihalda sérhæfðan orðaforða sem þarf að **útskýra** fyrir lesandanum t.d.:

drifskaft er öxull sem flytur snúning frá gírkassa til vinnuvélar

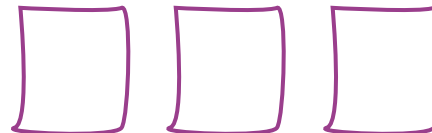
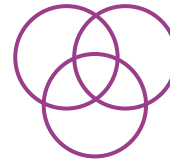
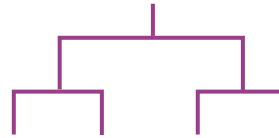
snúningur flyst frá gírkassa til vinnuvélar um öxul sem nefnist drifskaft

drifskaft (öxull) flytur snúning á milli gírkassa til vinnuvélar

Þú getur gert lista með orðskýringum ef það þarf að útskýra mörg orð í textanum.

Fleiri dæmi um beinagrindur

- skýringarmynd
- skýringarmynd eins og fjölskyldutré
- venslamengi
- minnismiðar
- kort

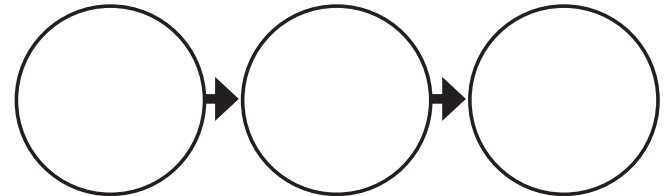

Leiðbeiningar

Leiðbeiningatexti	1
Dæmi um leiðbeiningar	2
Ritun leiðbeininga – markmið	3
Ritun leiðbeininga – lesandinn	4
Að skipuleggja leiðbeiningar 1	5
Að skipuleggja leiðbeiningar 2	6
Hvað einkennir leiðbeiningatexta?	7
Leiðbeiningar í 3. persónu	8
Fleiri dæmi um leiðbeiningar	9

Leiðbeiningatexti

segir hvernig á að **gera**
eða **búa** eitthvað til

Leiðbeiningatexti er
oftast í **ákveðinni röð**

Dæmi um leiðbeiningar

Ritun leiðbeininga

Markmiðið er

- Að setja leiðbeiningar fram í einföldum skrefum
- Að útskýra þær skref fyrir skref á eins nákvæman og einfaldan hátt og hægt er
- Að tryggja að lesandinn geti farið eftir fyrir mælunum

Textategund getur haft áhrif á markmiðið (sjá bls. 2)

Það þarf ...

- titil sem er lýsandi fyrir það sem gera skal
- lista með tækjum og hjálpargögnum þegar við á
- skýra uppbyggingu sem lýsir í hvaða röð verkið skal unnið
- myndrænar leiðbeiningar

sérstaklega myndir af afakstrinum svo að lesandinn viti að hverju hann eigi að stefna

- að gera leiðbeiningarnar enn skýrari með því að nota reiti fyrir aðrar upplýsingar, punkta og viðvörunartákn

Ritun leiðbeininga

Lesandinn

- Hafðu í huga hver lesandinn er
- Hvað veistu um lesandann t.d. aldur, áhugamál, fyrri þekkingu?

Notaðu það sem þú veist um lesandann til að ákveða

- hve mikil þörf er á viðbótarupplýsingum
- hve formlegur þarf textinn að vera

Hvar á textinn þinn heima á þessum línunum?

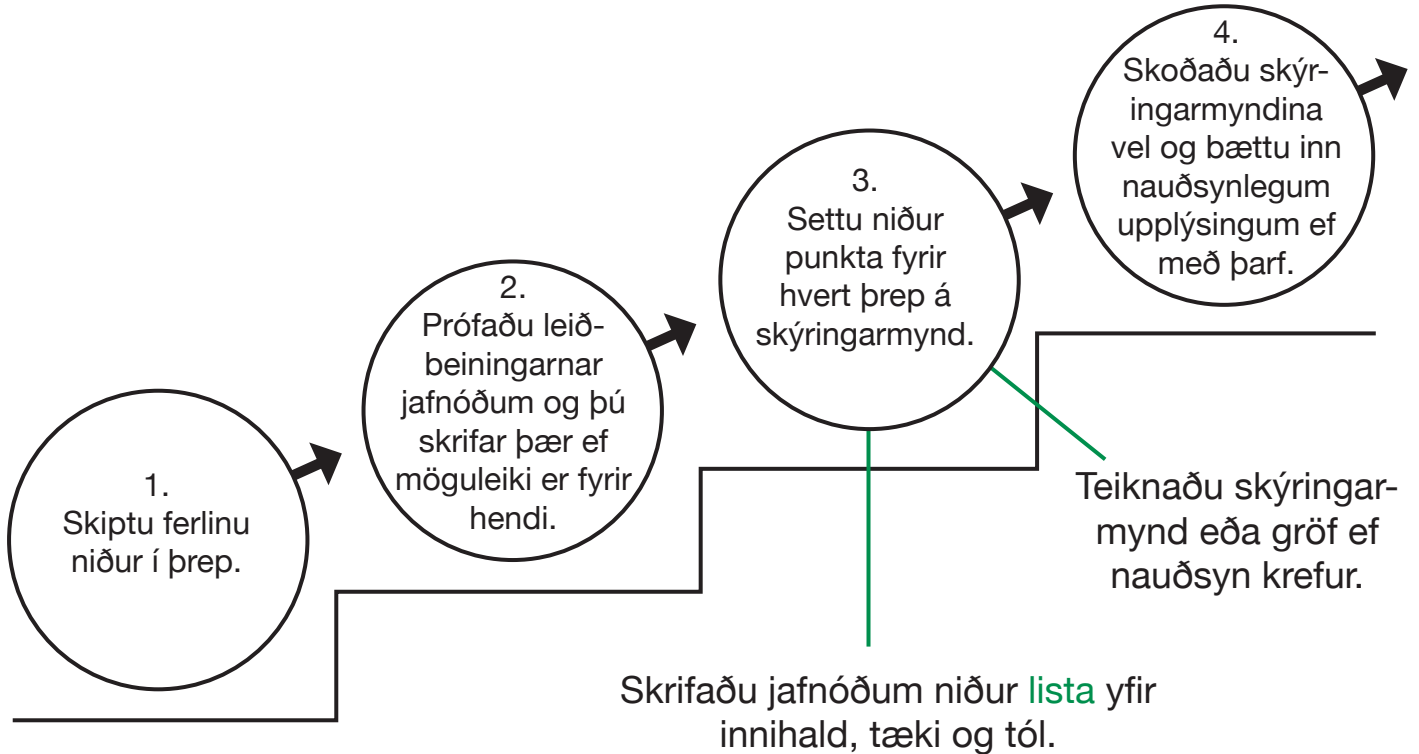
óformlegur
hlutdrægur

Hlutlausir textar eru stundum skrifaðir á óformlegan hátt og hlutdrægir textar geta verið formlegir.

formlegur
hlutlaus

Að skipuleggja leiðbeiningar 1

Að skipuleggja leiðbeiningar 2

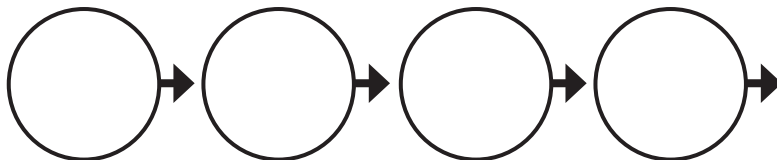
Titill þarf að vera
lýsandi fyrir það sem
þú ætlar að búa til
eða gera

Hvað þarftu?

- _____
- _____
- _____
- _____

Ef til vill ...
skýringarmynd(/ir)

Hvað á að gera, eitt skref í einu

Þegar þú ert búin að gera beinagrind er
hver hringur einn liður í fyrirmælunum.

Hvað einkennir leiðbeiningatexta?

- **Skýr og einföld** orðnotkun og uppbygging texta
- **Boðháttur** (sjá bls. 8 um fyrirmæli í 3. persónu)
- **Mælieiningar** og önnur smáatriði þurfa að vera nákvæm
- Lýsandi og nákvæm orðnotkun sem **útskýrir** vel hvert skref í ferlinu
- **Tölustafir** og/eða **samtengingar** sem lýsa framvindu verksins

Blandaðu hveitið ...

Klipptu eftir brotalínunni ...

Ýttu á bilstöngina ...

Farðu með hundinn út að ganga ...

Notaðu ætíð rétt áhöld ...

Leiðbeiningar í 3. persónu

Þegar fleiri en einn þátttakandi á í hlut t.d. í leikreglum er gjarnan notuð

- 3. persóna
- nútíð
- nöfn eða heiti

Leikmaður A velur sér spil ...

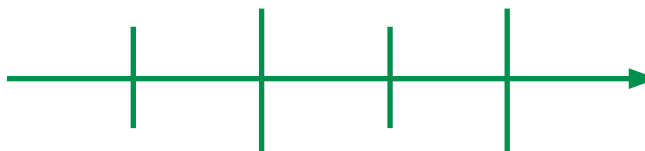
Lið 1 reynir að fá stig ...

Lið 2 reynir að hindra það ...

Á öðrum helmingi spilaborðsins ...

Fleiri dæmi um beinagrindur

- myndasaga
- tímalína
- listi

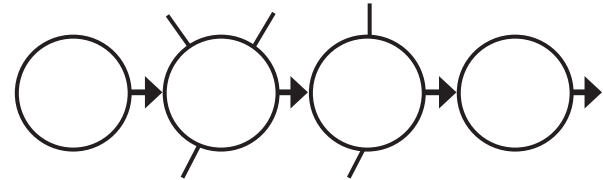
-
-
-
-
-

Útskýringar

Útskýringatexti	1
Dæmi um útskýringar	2
Ritun útskýringa – markmið	3
Ritun útskýringa – lesandinn	4
Að skipuleggja útskýringar 1	5
Að skipuleggja útskýringar 2	6
Hvað einkennir útskýringatexta?	7
Hlutlaus ritun	8
Fleiri dæmi um beinagrindur	9

Útskýringatexti

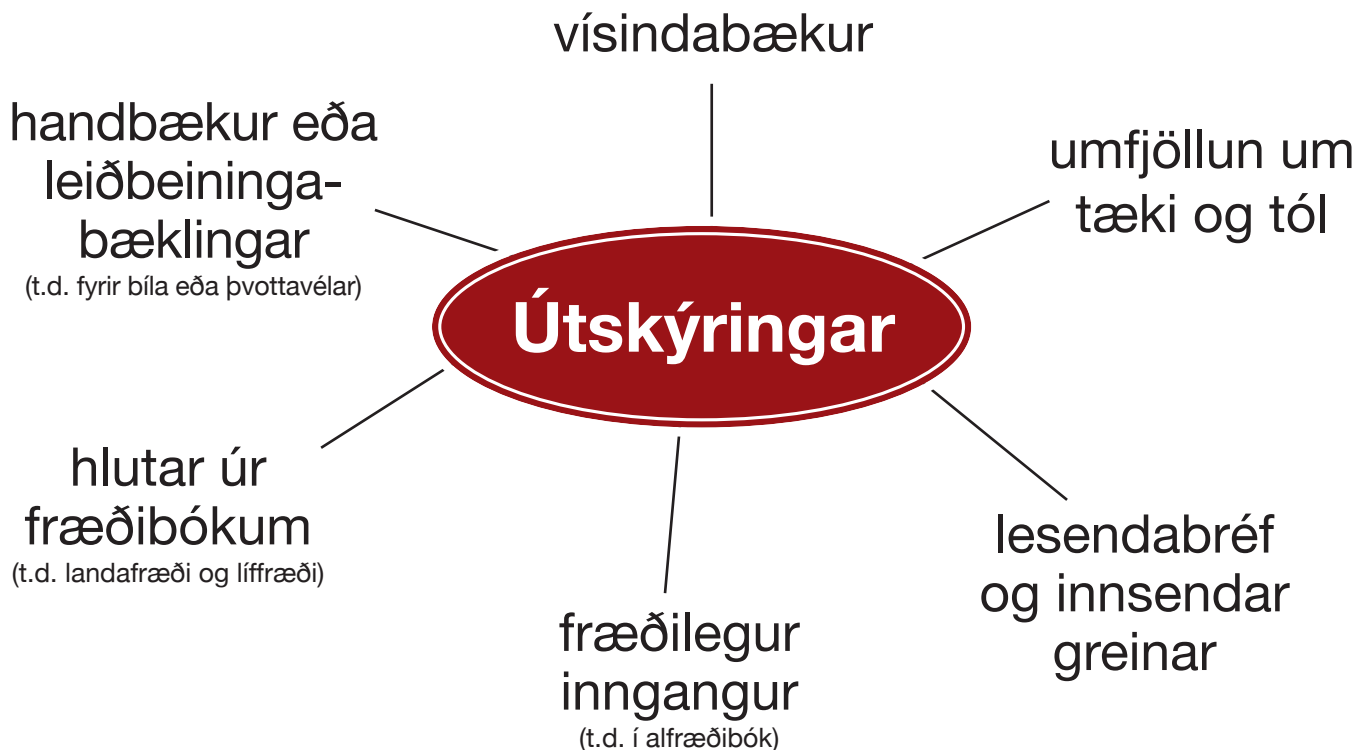
segir til um **hvernig** eða
hvers vegna eitthvað
gerist eða virkar

Hann er í **ákveðinni**
tímaröð en **orsök** og
afleiðing hafa áhrif á
framvinduna.

Dæmi um útskýringar

Ritun útskýringa

Markmiðið er

- Að útskýra **ákveðið ferli**
- Að veita lesandanum upplýsingar um **hvernig** eða **hvers vegna** eitthvað gerist (eða hvers vegna eitthvað er eins og það er)
- Að fanga **áhuga** lesandans

Textategund getur haft áhrif á markmiðið (sjá bls. 2)

Það þarf ...

- **titil** sem segir til um hvað á að útskýra
- kynningu sem veitir nánari upplýsingar
- texta sem er **skýrt uppbyggður** og sýnir vel hvaða áfanga er náð í ferlinu
- **efnisgrein** sem byrjar á **kjarnasetningu** ○ ○ ○
- ef til vill **myndir** og **myndrit** ○
- **fyrirsagnir** og **millifyrirsagnir** til að byggja textann upp ○
- **lokasetningu** þar sem efnið er dregið saman ○

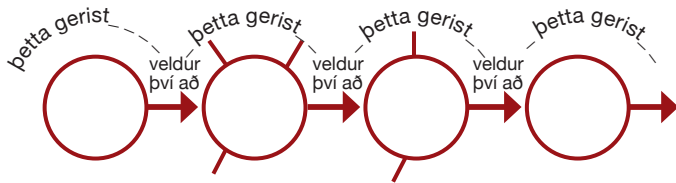
Kjarnasetning dregur saman aðalatriði efnisgreinarinnar.

Að skipuleggja útskýringar 1

Einföld útskýring

- rökrétt röð atburða

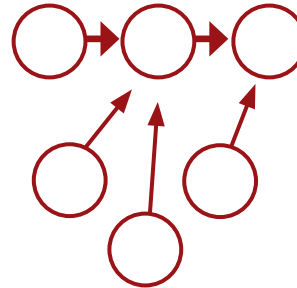
- ýmis utanaðkomandi atriði geta haft áhrif á hverju stigi fyrir sig

Ef til vill
skýringarmyndir

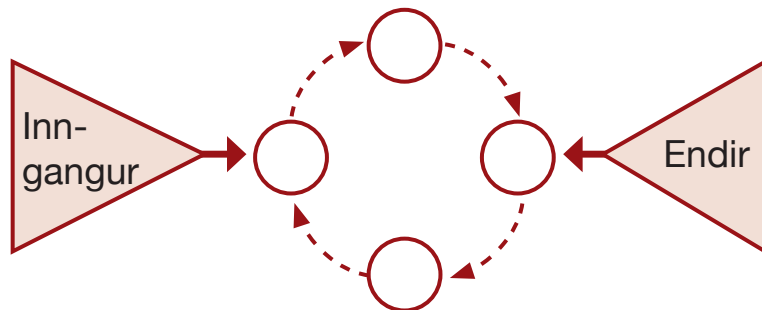
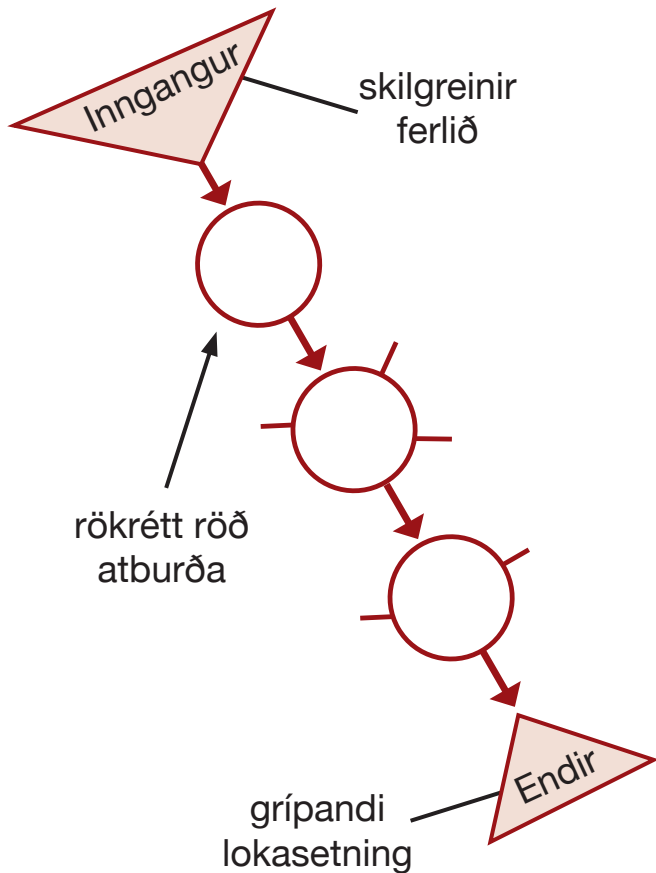
Fleiri flóknari útskýringar t.d.

Fleiri en ein ástæða

Að skipuleggja útskýringar 2

Þegar þú hefur gert beinagrindina er hver hringur ein efnisgrein eða hluti af rituninni.

Útskýringar geta verið flóknar. Ef til vill þarftu að gera nokkur uppköst en með því að gera það færðu betri skilning á ferlinu.

Hvað einkennir útskýringatexta?

- Sagnir eru í **nútið**
(nema þegar fjallað er um sögulega hluti)
- Samtengingar sem **lýsa**
tímaröð til að skrá framvindu
atburða
- **Orsakasamband**
- **Hlutlaus** frásögn
(sjá kafla um fræðitexta)
- **Faglegur orðaforði**, með
útskýringum ef með þarf
(sjá kafla um fræðitexta)

ef ... þá

af því að

ástæðan fyrir því

þegar

svo

þess vegna

það veldur því

það leiðir til

Hlutlaus ritun

- er í 3. persónu
- er skrifuð í þolmynd
- hefur formlegar samtengingar t.d. þar af leiðandi, enn fremur, samt sem áður, þess vegna
- er með formlegan orðaforða t.d. strætisvagn en ekki strætó, ganga í staðinn fyrir að labba

Pinninn var settur
á sinn stað

Hlíðarnar eru
þaktar mosa ...

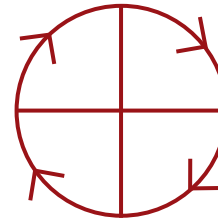
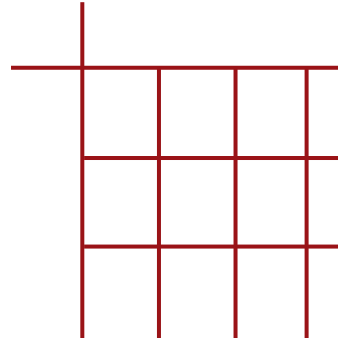
Steinninn var
tekinn úr garðinum

Vélin er knúin
gufuafli ...

Þetta er þekkt sem ...

Fleiri dæmi um beinagrindur

- orsaka- og afleiðingatafla
- kökurit – hringrás
- skýringamyndir (oft með örvum)
- myndaröð
- hnitakerfi

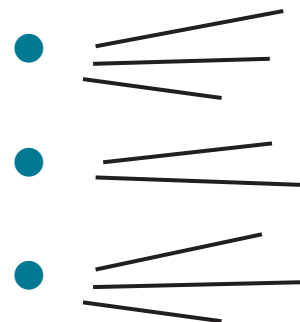

Sannfæring

Sannfæringartexti	1
Dæmi um sannfæringartexta	2
Ritun sannfæringartexta – markmið	3
Ritun sannfæringartexta – lesandinn	4
Að skipuleggja sannfæringartexta	5
Að setja fram rök	6
Hvað einkennir sannfæringartexta?	7
Amboð sem hægt er að nota til að sannfæra	8
Fleiri dæmi um beinagrindur	9

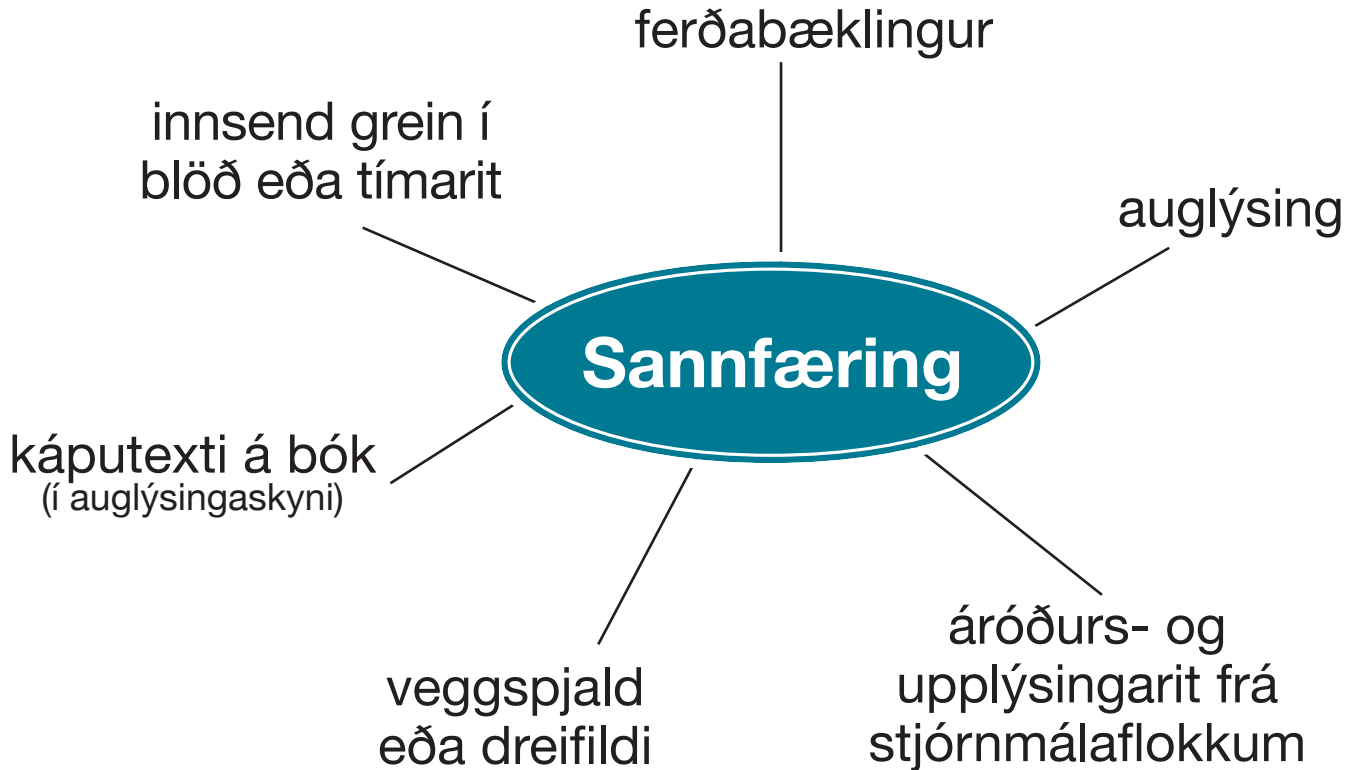
Sannfæringartexti

færir rök fyrir skoðun

Rökin verða að hafa skýr
aðalatriði og vera nákvæm

Dæmi um sannfæringartexta

Ritun sannfæringar- texta

Markmiðið er

- Að vekja áhuga lesandans
- Að vinna traust lesandans
- Að færa skýr rök
- Að sannfæra lesandann

Textategund getur haft áhrif
á markmiðið (sjá bls. 2)

Það þarf ...

- grípandi fyrirsögn eða upphaf
- skoðun sem kemur fram í upphafsorðum textans
- áhersluatriði sem eru dregin skýrt fram t.d. hver efnisgrein hefst á kjarnasetningu

Setning þar sem kjarni efnisgreinar eða lengri texta kemur fram, stendur oft í upphafi textans (svokölluð kjarnasetning).

- upplýsingar, ástæður og dæmi til að rökstyðja hvert atriði
- samantekt aðalatriða í lokin (stundum hnykktt á nokkrum atriðum)

Ritun sannfæringartexta

Lesandinn

- Hafðu í huga hver lesandinn er
- Hvað veistu um lesandann t.d. aldur, áhugamál, fyrri þekkingu?

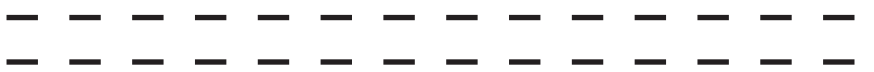
Notaðu það sem þú veist um lesandann til að ákveða

- hve mikil þörf er á viðbótarupplýsingum
- hve formlegur textinn þarf að vera

Hvar á textinn þinn heima á þessum línunum?

Hafðu lesandann í huga þegar þú skipuleggur verkefnið þitt. Hvernig getur þú auðveldað lesturinn?

óformlegur
hlutdrægur

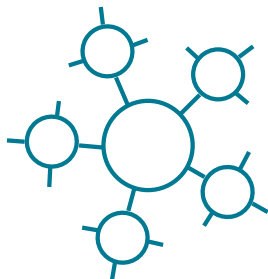

formlegur
hlutlaus

Að skipuleggja sannfæringartexta

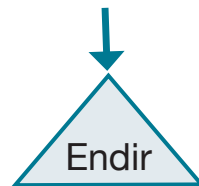
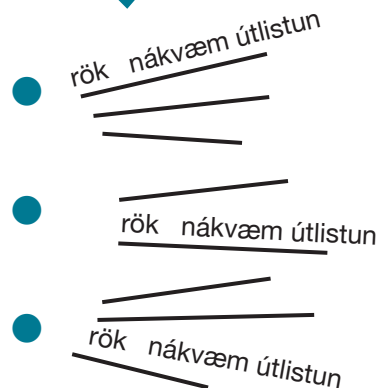
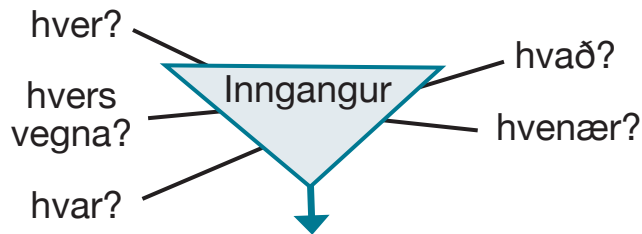
Hugflæði

skrifaðu hugmyndir þínar niður á hugarkort

Skipulag

- Skráðu niður rökin
- Við hverja röksemd koma nákvæmar útlistanir (sjá bls. 6)

Hver röksemd er ein málsgrein eða efnisgrein í rituninni.

Að setja fram rök

Settu röksemdina fram
í einni setningu.

Röksemd

Ástæður eða rök

Nánari upplýsingar eða
útskýringar sem eru
nauðsynlegar málinu
til stuðnings

Dæmi tekin til að rökstyðja
málefnið s.s.

- til dæmis ...
- sem dæmi má nefna ...
- í ljósi þess ...

Hvað einkennir sannfæringartexta?

- Sagnir eru í **nú tíð** (nema þegar fjallað er um sögulega hluti)
- Sérstök amboð eru notuð í sannfæringartexta (sjá bls. 8)
- Orðaforði við **röksemda-færslu**
- Skipulögð uppbygging **röksemda**

... vegna þess _____

_____. Af því leiðir ...

Niðurstaðan er ...

Ástæðan fyrir _____ er sú ...

Það eru þrjár megin-
ástæður fyrir ...

Fyrst og fremst ...

Í annan stað ...

Að lokum ...

Til að gera langa
sögu stutta ...

Amboð sem hægt er að nota til að sannfæra

- Áhrifamikil lýsingarorð sem hreyfa við lesandanum
- Vísvitandi notkun orða eins og kannski, ef til vill, líklegast ...
- „Þú getur ekki annað en verið sammála ...!“ T.d. Auðvitað ..., Að sjálfsögðu ..., Það er augljóst mál ..., Allir vita að ...
- Spurningum er kastað fram án þess að gera ráð fyrir svari t.d. „Er ætlast til að við ...?“, „Hvernig á ...?“
- Breyta skoðun í heilagan sannleika t.d. „Staðreyndin er sú ...“, „Sannleikurinn er sá ...“

Mundu að spyrja sjálfan þig – Er þetta ...

**staðreynd eða
skoðun?**

Fleiri dæmi um beinagrindur

- hugarkort
- tafla með röksemd og sönnun
- tafla með röksemd og röksemdafærslu

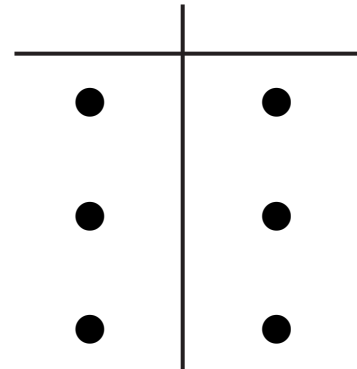

Rökræður

Rökræðutexti	1
Dæmi um rökræður	2
Ritun rökræðutexta – markmið	3
Ritun rökræðutexta – lesandinn	4
Að skipuleggja rökræðu 1	5
Að skipuleggja rökræðu 2	6
Hvað einkennir rökræðu?	7
Síðir og venjur í rökræðu	8
Fleiri dæmi um beinagrindur	9

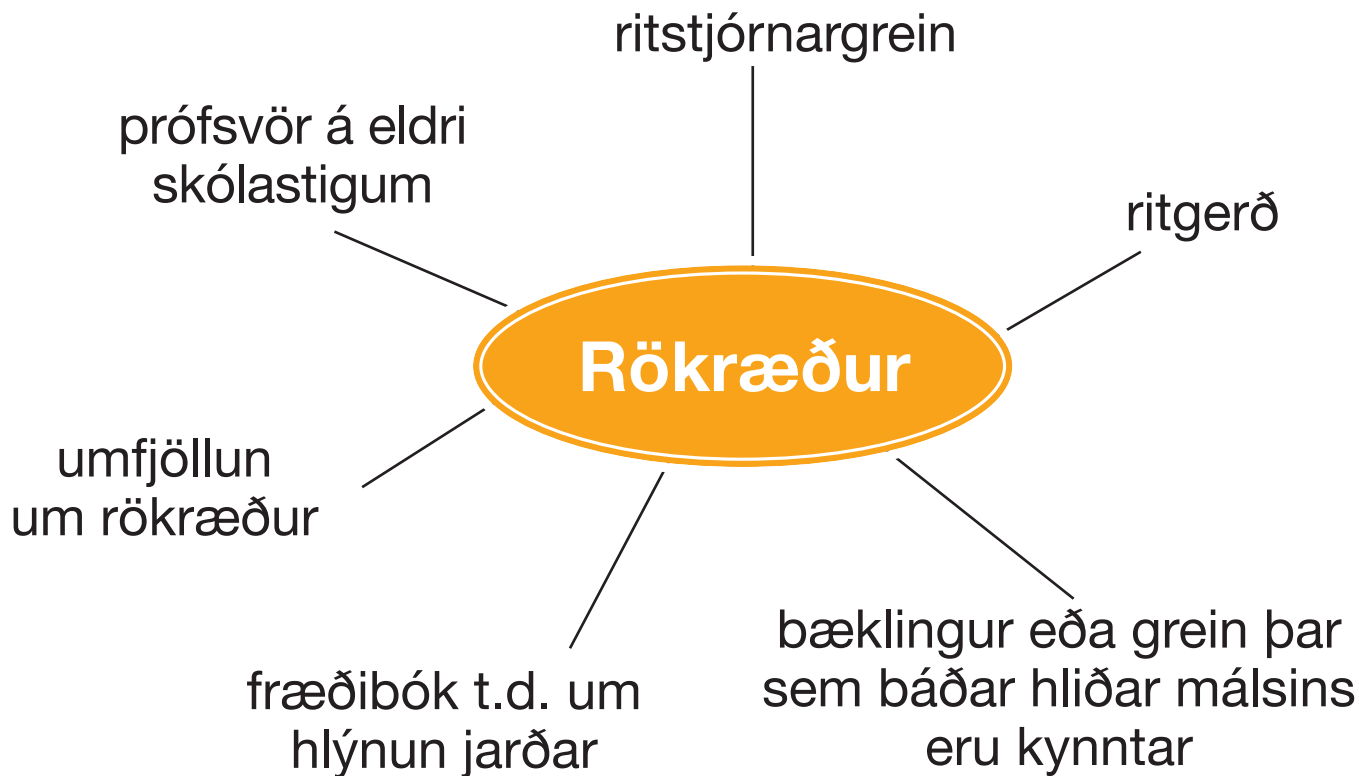
Rökræðutexti

Færir rök með og á móti
ákveðnu umræðuefni

Eins og í kappræðum

Dæmi um rökræður

Ritun rökræðutexta

Markmiðið er

- Að útskýra málefnið sem er til umfjöllunar
- Að færa góð rök fyrir báðum hliðum málsins á sanngjarnan hátt
- Að veita lesandanum upplýsingar til að hann geti gert upp hug sinn

Textategund getur haft áhrif á markmiðið (sjá bls. 2)

Það þarf ...

- að kynna málefnið í upphafsorðum (ásamt skilgreiningum á lykilhugtökum)
- að setja fram á skipulegan hátt rök og önnur atriði málinu til stuðnings
- að hafa uppbyggingu og framsetningu textans skýra til að hjálpa lesandanum við að átta sig á rökum með eða á móti (hver efnisgrein byrjar á kjarnasetningu)
- niðurstöðu sem dregur saman umræðuna (hugsanlega er sett fram ígrunduð skoðun)

Ritun rökræðutexta

Lesandinn

- Hafðu í huga hver lesandinn er
- Hvað veistu um lesandann t.d. aldur, áhugamál, fyrri þekkingu?

Notaðu það sem þú veist um lesandann til að ákveða

- hve mikil þörf er á nánari upplýsingum
- hve formlegur textinn þarf að vera

Við ritgerðavinnu þarftu að vera skýr og nákvæm(/ur) til að lesandinn átti sig á því hve vel þú þekkir umfjöllunarefnið.

Hvar á textinn þinn heima á þessum línum?

óformlegur ← - - - - - → formlegur
hlutdrægur ← - - - - - → hlutlaus

Að skipuleggja rökræðu 1

Hugflæði

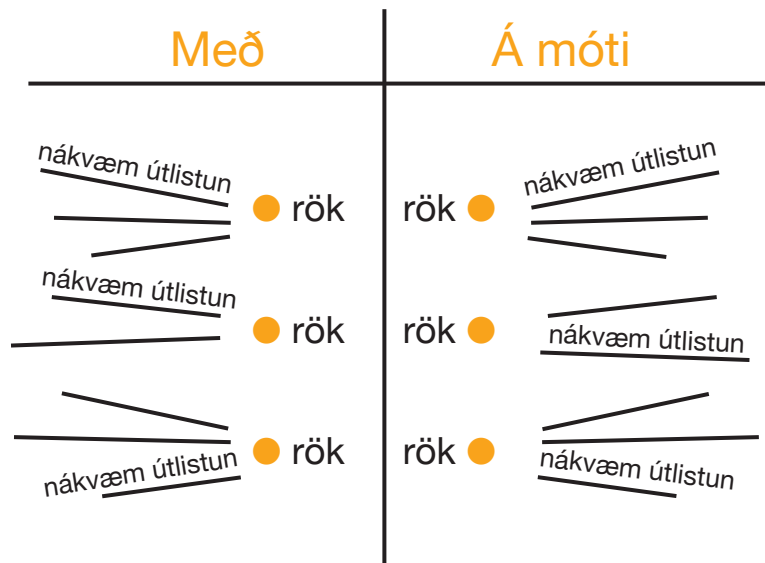
Skrifaðu hugmyndir þínar niður á tvö hugarkort, annað tekur afstöðu með en hitt er á mótí

Skipulagning

Settu rökinn í tvo flokka, með eða á mótí

- skráðu aðalrökinn niður
- settu nákvæmar útlístanir við hverja röksemd

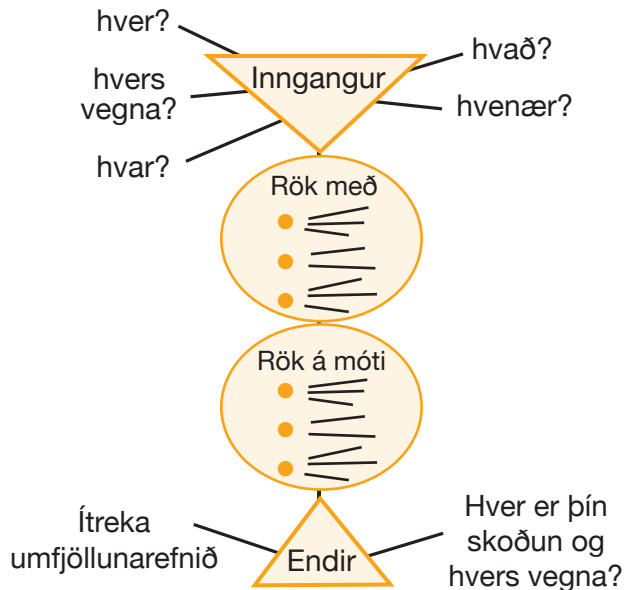
Nánari upplýsingar um nákvæma útlístan má finna í kaflanum um sannfæringatexta á bls. 6

Að skipuleggja rökræðu 2

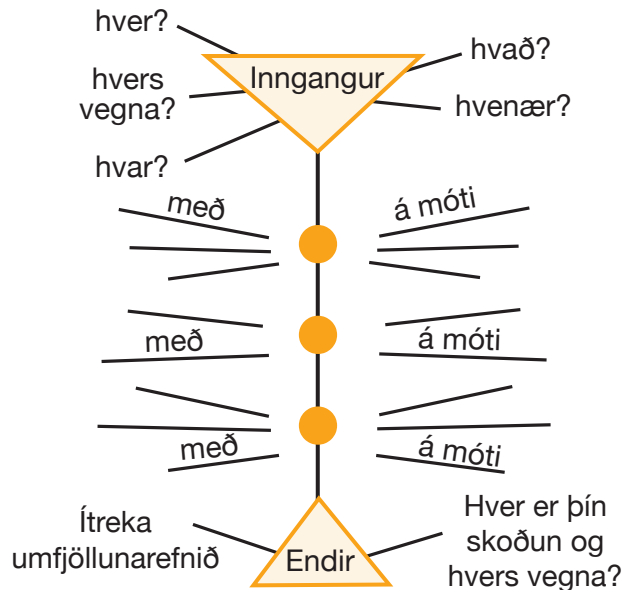
Hver röksemd er ein málsgrein eða efnisgrein í rituninni.

Hægt er að skipuleggja rökræður á tvo vegu, veldu hvora leiðina þú ætlar að fara áður en þú byrjar að skrifa.

rök **með** + gögn til rökstuðnings
rök á **móti** + gögn til rökstuðnings

rök og **mótrök** + gögn til rökstuðnings,
eitt atriði tekið í einu

Hvað einkennir rökræðu?

- Oftast í nútíð, 3. persónu
- Óhlutstæð nafnorð
- Formlegur og hlutlaus stíll
- Samtengingar t.d. eins og, þar af leiðandi, þess vegna, svo
- Skipulögð uppbygging aðalatriða
- Siðir og venjur í rökræðu (sjá bls. 8)

Heiti á hlutum eða fyrirbærum sem þú getur hvorki séð né snert t.d.

réttlæti

líkindi

sannleikur

velferð

ástæða

Það eru þrjár megin-
ástæður fyrir ...

Önnur lykilsurning
er sú ...

Fyrst og fremst ...

Að lokum ...

Í stuttu máli ...

Siðir og venjur í rökræðu

- Ekki taka afstöðu, segðu hvað öðrum finnst
- Hafðu jafnvægi á rökum t.d. **annars vegar**, **á hinn bóginn**
- Ekki nota of mikið af **fullyrðingum**, notaðu skilyrðingar eða tvíræð orð

Sumir segja ...

Aðrir segja ...

Hjólreiðamenn halda því fram ...

Ökumenn svara því til ...

Ef til vill

Sumir segja

Petta **gæti** þýtt

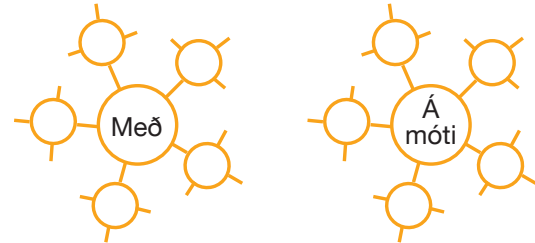
Kannski

Fleiri dæmi um beinagrindur

- með eða á mótí talblöðrum

- tvö hugarkort, með eða á mótí

TIL NEMANDA

Þessi bók er eign skólans þíns og þú hefur hana að láni. Bækur eru dýrar og því mikilvægt að farið sé vel með þær. Gættu þess vel að skrifa ekki í þessa bók.

Skóli		Bók nr.		
		Tekin í notkun		
Nemandi/bekkur	Útlán: dags.	Ástand	Skil: dags.	Ástand

- 1) Nafn nemanda skal greinilega skrifað í línurnar hér að ofan.
- 2) Ástandi bókar við útlán og skil skal lýst þannig:
N: ný bók, G: gott, S: sæmilegt, L: lélegt.

Beinagrindur – Handbók um ritun á að styðja nemendur í að rita ólíkar textategundir. Með því að þjálfra lestur og ritun á mismunandi textum verða nemendur hæfari til að tjá sig á fjölbreyttari og markvissari máta.

Í bókinni eru leiðbeiningar settar fram á myndrænan og einfaldan hátt og auðvelt er fyrir nemendur að fylgja leiðbeiningunum stig af stigi, þar sem m.a. er farið yfir orðanotkun, efnisröðun, mál og stíl.

Kennsluleiðbeiningar með bókinni eru á heimasíðu Námsgagnastofnunar, (www.nams.is). Bókin er einkum ætluð nemendum á mið- og unglíngastigi.

Höfundur bókarinnar er Sue Palmer. Hún er þekktur breskur rithöfundur og vinsæll fyrirlesari. Námsbækur hennar um lestur og ritun hafa fengið mikið lof meðal kennara á Bretlandseyjum á síðastliðnum árum.

Námsgagnastofnun
06636

ISBN 978-9979-0-1495-9

9 789979 014959